

Àmbit social i criminològic

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

D O C U M E N T S D E T R E B A L L

INVESTIGACIÓ

(Producció pròpia, 2011)

Trajectòries de vida dels estrangers encarcerats

INFORME EXECUTIU

Autors

Àrea d'Investigació i Formació
Social i Criminològica

Any 2011

Trajectòries de vida dels estrangers encarcerats

Informe executiu

setembre 2011

Avís legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Sense obres derivades 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet la còpia, la distribució i la comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada que s'inclou en cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

Índex

1. Introducció.....	5
2. La recerca	8
2.1 Finalitat i objectius	8
2.2 Metodologia	9
3. Resultats en l'estudi per temàtiques.....	10
3.1. Els grups sorgits de l'estudi anterior	10
3.2 El projecte migratori: diferències segons els grups.....	14
3.3 El capital social: diferències segons els grups.....	16
3.4 El perfil criminològic: diferències segons els grups.....	18
3.5. Les perspectives de futur: diferències segons els grups.....	21
3.6. Situació penitenciària actual dels subjectes entrevistats i perspectives d'inserció.....	23
4. Resultats en l'estudi per grups específics	32
4.1 Els <i>comuns</i>	32
4.2 Les dones	32
4.3 Els multireincidentes	33
4.4 Els <i>invisibles</i>	34
5. Conclusions.....	35
6. Recomanacions.....	43

1. Introducció

Aquest informe complementa l'estudi *Estrangers a les presons catalanes*, publicat l'any 2010 pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE) i fa un aprofundiment qualitatiu respecte a l'anterior¹. A l'anàlisi de dades quantitatives que es presentava en aquell estudi, incorporem ara una anàlisi de les trajectòries de vida d'un grup exhaustiu d'estrangers encarcerats.

En un estudi quantitatiu, com era l'anterior, interessava extreure de la manera més simple possible una generalització de les principals característiques que presenten els estrangers encarcerats i establir diferents tipologies que permetessin classificar i comparar els col·lectius d'estrangers en funció de les seves especificitats.

L'aportació d'aquest nou estudi qualitatiu va molt més enllà, atès que interessa recollir la riquesa dels diferents discursos i conèixer en profunditat les particularitats de cadascun dels casos seleccionats. Aquest estudi dona veu als entrevistats, recull les seves opinions i reflexions envers la situació a la presó, aprofundeix sobre la condició d'estranger (que en molts casos en dificulta la inserció per motius que tenen a veure amb la documentació) i l'experiència en relació amb el projecte migratori que ha fet, la seva situació familiar i social aquí i al seu país, la trajectòria delictiva i les expectatives de cara al futur un cop surti de la presó. Totes aquestes aportacions no es queden en l'apartat merament descriptiu sinó que els investigadors hem volgut interpretar-les, valorar-les i saber l'estat actual dels subjectes tres anys després d'haver fet les entrevistes.

S'han analitzat en profunditat les trajectòries de vida de 37 estrangers, que constitueixen una part dels 212 estrangers entrevistats en l'estudi anterior i que l'any 2008 es trobaven ingressats a la presó a Catalunya.

---

¹ *Estrangers a les presons catalanes*. Àrea d'Investigació i Formació Social i Criminològica. Barcelona. CEJFE. 2010. Publicació a la web: www.gencat.cat/justicia/investigacions

En el primer bloc de resultats s'analitzen els discursos dels entrevistats al voltant de quatre grans temàtiques: 1) projecte migratori, 2) capital social, 3) perfil criminològic i 4) perspectives de futur en sortir de la presó.

En el segon bloc de resultats s'analitzen les trajectòries de vida de quatre col·lectius específics que mostren, cadascun d'ells, un interès determinat, en funció de pertànyer a un grup de risc de patir situacions d'exclusió social. Aquests col·lectius són 1) els *comuns* (els més representatius de tot el grup d'entrevistats), 2) les *dones*, 3) els *multireincidentes*, (entesos com els que acumulen tres o més ingressos penitenciaris a Catalunya per delictes diferents); 4) els *invisibles* (dels quals no consta assignació de NIE (Número d'Identificació d'Estranger) a la Delegació del Govern Espanyol a Catalunya).

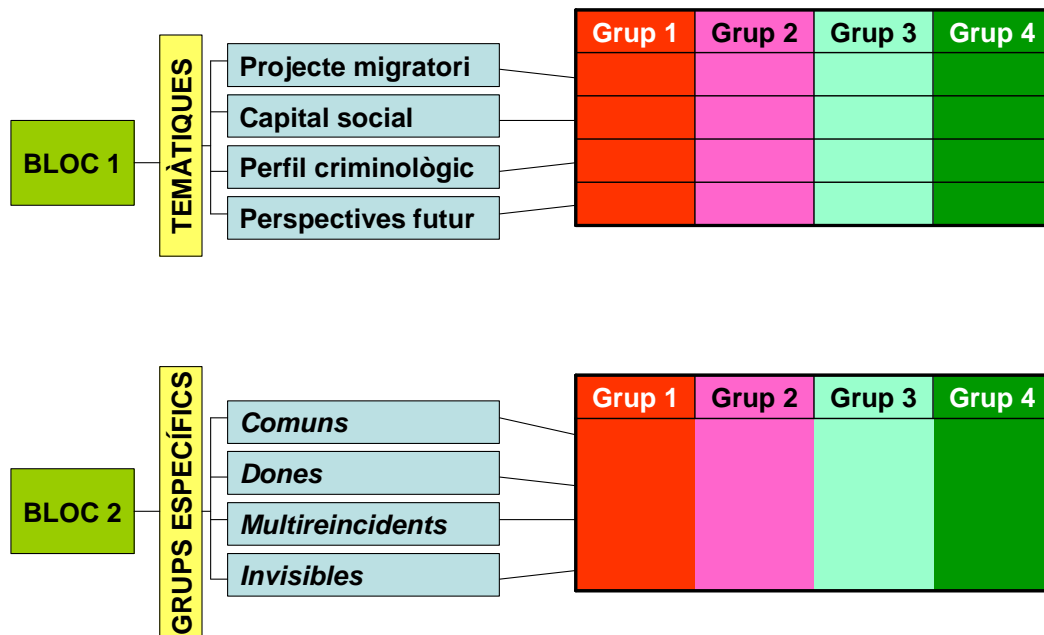
En els dos grans blocs en què hem estructurat la presentació de la recerca s'expliquen les diferències dels entrevistats segons la seva pertinença a qualsevol dels quatre grups que vàrem establir en el capítol 7 de la ja esmentada recerca d'*Estrangers a les presons catalanes*. Aquests quatre grups es basaven en el pronòstic d'inserció social en sortir de la presó que sorgia de l'anàlisi factorial de les variables que recollia l'estudi. El nombre d'entrevistes en cada grup s'ha fet seguint la tècnica de saturació del discurs, de manera que el nombre de casos analitzats és diferent en cada grup, però garanteix tota la variabilitat i especificitat possible.

En el gràfic següent es resumeix l'estructura de presentació d'aquest informe.

El lector trobarà en el desenvolupament de l'informe les trajectòries de vida dels estrangers encarcerats, molt més matisades, explicades i relacionades que en l'estudi anterior. I alhora podrà apreciar el grau d'encert en el pronòstic fet pels investigadors respecte a la seva situació amb data 1 de maig de 2011.

Gràfic 1. Disseny de la presentació de la recerca sobre trajectòries de vida dels estrangers encarcerats
Gràfic: en sortir

Pronòstic d'inserció social al sortir de la presó

2. La recerca

2.1. Finalitat i objectius

La finalitat de l'estudi publicat l'any passat, 2010, era donar un coneixement ampli i global de la realitat dels estrangers en els centres penitenciaris catalans i de les seves possibilitats de futur, i apuntar recomanacions que poguessin ajudar la Direcció General de Serveis Penitenciaris (DGSP) a intervenir amb més eficàcia en aquest tema de gran actualitat i complexitat. La recerca actual persegueix la mateixa finalitat ja que, com hem dit, pretén complementar l'anterior, per a la qual cosa s'ha aprofundit en determinats aspectes des d'una metodologia qualitativa.

Hem definit un objectiu general, del qual es deriven quatre objectius específics:

Objectiu general:

Reconèixer les diferents trajectòries de vida dels estrangers encarcerats a les presons catalanes: esbrinar els punts forts i els febles i identificar les dificultats i oportunitats que tindran aquests estrangers per assolir un projecte d'integració en el nostre país allunyat del delicte o per tornar al seu país.

Els objectius específics d'aquesta recerca són:

1. Conèixer el projecte migratori que els ha portat a Catalunya i saber si compten amb recursos personals, socials i de suport per dur-lo a terme sense tornar a entrar en conflicte amb la Justícia.
2. Conèixer el diferents perfils criminològics dels estrangers encarcerats i com la seva estada a la presó ha servit o no per desistir de nous comportaments delictius.
3. Conèixer quina és la distància entre les expectatives de futur que tenen els encarcerats a la sortida de la presó i les possibilitats reals de dur-les a terme.

4. Conèixer en profunditat els aspectes que s'inclouen en els objectius anteriors pel que fa a determinats col·lectius específics: dones, multireincidentes i no documentats, respecte de les característiques més comunes de la resta d'estrangers encarcerats.

2.2 Metodologia

Aquest estudi es basa en l'anàlisi qualitativa del discurs de 37 estrangers que es trobaven internats en un centre penitenciari català l'any 2008. Aquestes persones formaven part d'una mostra de 212 estrangers que van ser entrevistats en l'estudi, ja esmentat, de l'any 2010. En aquell estudi es van explotar quantitativament algunes de les respostes de les entrevistes després de reconvertir-les en respostes tancades. Contràriament, en l'estudi actual, es du a terme una anàlisi del discurs complet de les persones entrevistades. Els resultats que es presenten responen a l'anàlisi d'aquesta mostra de 37 entrevistes. El nombre d'entrevistes en cada grup s'ha fet seguint la tècnica de saturació del discurs, de manera que el nombre de casos analitzats és diferent en cada grup, però garanteix tota la variabilitat i especificitat possible.

Per a la transcripció en paper de les entrevistes gravades en àudio s'ha fet servir el programari lliure F4 versió 3.1.0².

Per a l'anàlisi en profunditat de les entrevistes s'ha fet servir el programa d'anàlisi qualitativa de dades contextuals ATLAS/ti 6.2.

---

² La web de la companyia per descarregar el producte és: <http://www.audiotranskription.de>

3. Resultats en l'estudi per temàtiques

3.1. Els grups sorgits de l'estudi anterior

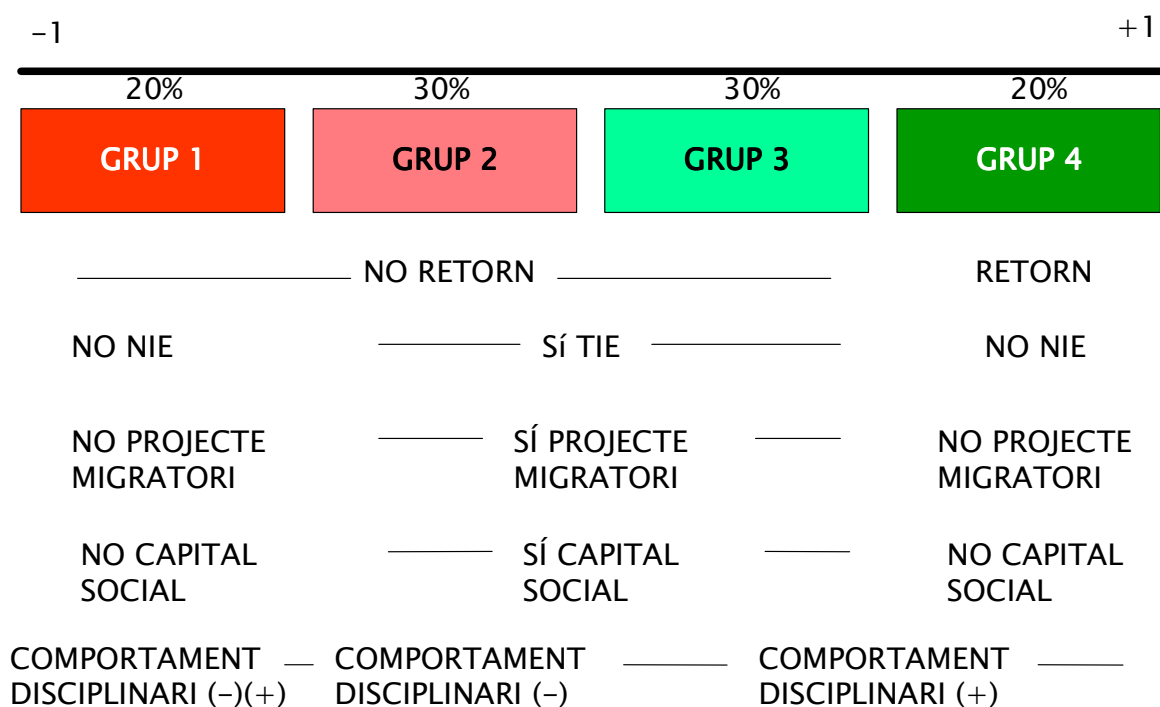
En la primera part, apartat 7.2 de l'estudi sobre *Estrangers a les presons catalanes*, ja es van representar els quatre grups que es configuraven respecte al pronòstic de reinserció dels estrangers en sortir de presó. Hem cregut oportú resumir novament aquesta informació, atès que tota l'anàlisi discursiva posterior tindrà en compte la pertinença dels subjectes entrevistats en un grup o altre.

Recordem que els quatre grups esmentats es distribuïen al llarg d'una línia que anava entre dos extrems, de més a menys dificultat d'inserció. El pronòstic d'inserció variava en funció d'uns grans factors que ajuden o dificulten aquesta inserció. Aquests factors són els següents:

- a) Voluntat de quedar-se aquí o de tornar al país d'origen: recull les manifestacions que fa l'entrevistat sobre si acceptaria tornar al seu país sota unes condicions determinades, si pensa fer-ho de totes maneres, on pensa viure quan surti de la presó i la seva valoració respecte si ha valgut la pena haver migrat.
- b) Presència/absència de documentació (no NIE/sí TIE): correspon als tràmits que hagi pogut fer cada subjecte en relació amb la regularització de la seva documentació.
- c) Tenir o no tenir projecte migratori: aquest factor aplega informació sobre el projecte inicial pel qual l'entrevistat ha viatjat fins al nostre país. La categoria "*sense projecte migratori*" correspondria als que han vingut per guanyar diners ràpid i marxar o els que anaven a altres països però que van ser arrestats a Espanya. Quan el "*projecte migratori és d'altri*" vénen perquè formen part del projecte migratori d'altres persones (normalment fills/es d'immigrants).
- d) Tenir o no tenir capital social: aquest factor parla de la capacitat d'integració i de suport que ha tingut l'entrevistat des de la seva arribada fins a l'actualitat per part d'altres persones i organitzacions.

e) Comportament disciplinari: aplega informació sobre el comportament dels entrevistats dins del centre penitenciari i el registre d'incidents, faltes, regressions de grau, valoracions positives o negatives que es fan de la seva conducta des dels serveis penitenciaris.

Gràfic 2. Pronòstic d'inserció social dels estrangers en sortir de la presó

En el grup 1 trobem aproximadament el 20% dels entrevistats. No és un grup homogeni sinó que, en alguns aspectes, podríem diferenciar-hi dos subgrups que mantenen uns trets en comú i d'altres de diferenciats i que queden recollits en la taula 1.

Taula 1. Factors i variables presents en el grup 1

Aspectes diferencials Subgrup A	GRUP 1 ASPECTES COMUNS	Aspectes diferencials Subgrup B
	No vol retornar al país d'origen	
	No ha tingut mai documentació	
	No NIE ni TIE	
	No empadronament	
	No targeta sanitària	

Espanya era el seu destí	Sense projecte migratori. Volia sortir del país	Espanya ha estat una casualitat
Té coneguts fora de la presó però no té suport	Sense capital social aquí	No coneix ningú fora de la presó
Arriben 2005-2008	L'arribada a Espanya es produeix amb posterioritat a l'any 2000	Arriben 2000-2004
No consten antecedents penitenciaris		Sí que tenen antecedents penitenciaris
	Ha treballat a Espanya sense papers No treballa dins de la presó per al CIRE	
No té incidents ni sancions	No gaudeix de permisos ni sortides dins de la presó	Té incidents i sancions
No reconeix abús de drogues		Reconeix toxicomania
Principal delictes: altres	Mitjana de condemna: 5,3 anys	Principal delictes: contra la propietat

El grup 2 i el grup 3 inclouen aproximadament el 60% dels entrevistats. Ambdós grups presenten unes característiques comunes respecte a l'estatus d'estranger immigrant de les persones que els componen, però també unes diferències significatives respecte al seu passat delictiu que els classifica clarament en dos grups.

El grup 2 presenta moltes similituds amb els espanyols empresonats amb una trajectòria penitenciària cronificada.

Taula 2. Factors i variables presents en els grups 2 i 3

Aspectes diferencials ----- GRUP 2 -----	-- ASPECTES COMUNS ----	Aspectes diferencials ----- GRUP 3 -----
30% del total d'entrevistats	No vol tornar (60% del total d'entrevistats)	30% del total d'entrevistats
	Ha tingut documentació	
	Projecte migratori clar	

Té capital social		
Fa temps que ha arribat (anterior a l'any 2000)		
Ha treballat a Espanya		
Amb antecedents penitenciaris		Sense antecedents penitenciaris
Reconeix toxicomania		No reconeix abús de drogues
Comportament penitenciar conflictiu	Gaudeix de permisos i sortides	Comportament penitenciar no conflictiu
	Delictes contra la propietat	No delictes violents
	Mitjana de condemna: 5,8 anys	
Joves		Adults

El grup 4 inclou aproximadament el 20% dels entrevistats. Com a característiques comunes dels entrevistats que conformen aquest grup podem destacar el fet que és l'únic grup que expressa que vol tornar al seu país. A banda del gènere, hi ha algunes matisacions importants en altres variables que els diferencien clarament en dos subgrups.

Taula 3. Factors i variables presents en el grup 4

Aspectes diferencials A	GRUP 4 ASPECTES COMUNS	Aspectes diferencials B
	Volen marxar	
	No han tingut mai documentació	
		No NIE ni TIE
		No empadronament
		No targeta sanitària
Homes?	No tenien projecte migratori. El pas pel país era una escala	Dones detingudes a l'aeroport i directament a la presó
Són els únics	Sense capital social aquí	El pas del temps

que reconeixen no tenir domicili enlloc		a la presó fa que busquin capital social
L'arribada a Espanya es produeix en el període 2005-2008		
Sense antecedents penitenciaris a Catalunya		
No treballen dins de la presó per al CIRE	No han treballat mai a Espanya	Treballen dins de la presó per al CIRE
Bon comportament dins de la presó		
No hi ha incidents ni sancions disciplinàries		
No gaudeixen de permisos ni sortides		
No tenen confiança en els professionals?		Sí que tenen confiança en els professionals
Principal delictes: drogues		
Mitjana de condemna: 7 anys		

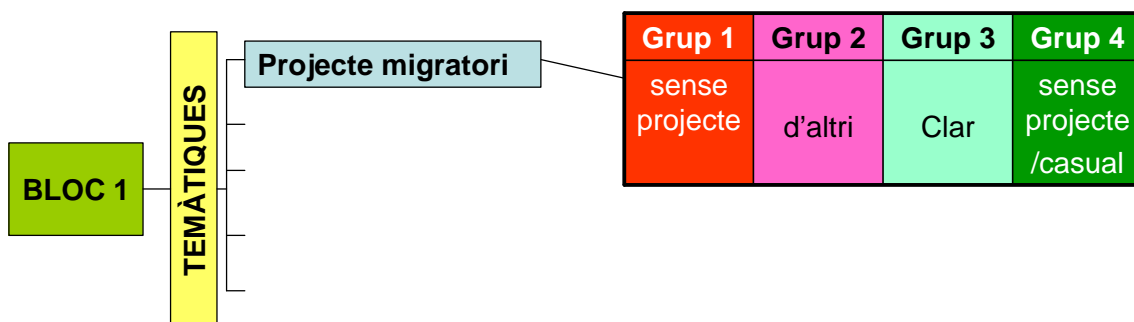
3.2 El projecte migratori: diferències segons els grups

El projecte migratori és clarament diferent segons el grup al qual pertanyen els estrangers.

Gràfic 3. Resum del projecte migratori en funció dels grups

Gràfic: en sortir

Pronòstic d'inserció social al sortir de la presó

Taula 4. Diferències i similituds entre grups respecte al projecte migratori

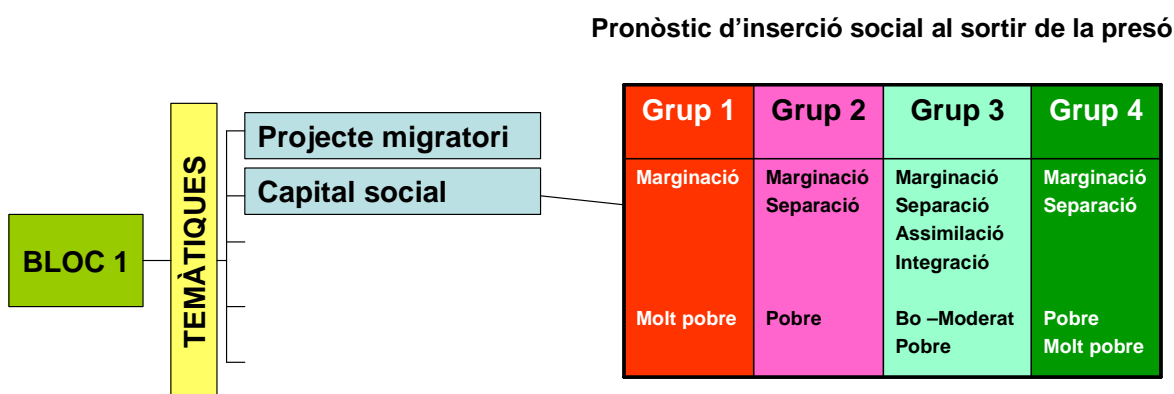
	Justificació de la migració	Tracció	Suport a l'arribada	Assentament al territori
Grup 1	<p>Volen millorar la seva situació econòmica, però no tenen clar on anar ni què volen fer.</p> <p>Actuacions contradictòries amb el relat d'una immigració econòmica (cultura de l'esforç, desig de millora, predisposició per a qualsevol feina...)</p> <p>Desig de conèixer món i viure aventures</p>	<p>No hi ha ningú que hagi exercit de tracció perquè vinguessin.</p> <p>Cert atzar en el seu pas per Espanya/Catalunya.</p> <p>Alguns relaten haver vingut sota pressió o amenaces</p>	<p>Sense suport. S'han hagut d'espavilar sols.</p> <p>Per fer-ho han optat per feines sense contracte, economia submergida o activitats marginals</p>	<p>Molt pobre o nul.</p> <p>La majoria, sense documentació. No han regularitzat la seva presència al territori.</p> <p>Si ho han aconseguit parcialment, ho han perdut en el moment de renovar papers.</p> <p>No coneixen el territori ni els costums d'aquí.</p> <p>Gens de català i poc castellà.</p>
Grup 2	<p>Si vénen com a menors, els han portat els pares i han vingut a desgrat.</p> <p>Si vénen com a adults vénen per millorar la seva situació personal o perquè fugen de situacions complicades al seu país.</p>	<p>Vénen amb el pare o amb la mare, però mai amb tots dos.</p> <p>Han viscut a altres llocs d'Espanya, acompanyats d'altres parents.</p>	<p>Suport complet. Han estat ateses les necessitats afectives, casa, contactes, manutenció, formació, etc.</p>	<p>Heterogeni. Dos extrems.</p> <p>Uns han assolit papers i els han mantingut.</p> <p>Altres no han tingut l'oportunitat o no els ha interessat.</p>
Grup 3	<p>Realitats molt diverses. Tres eixos detectats.</p> <p>Eix 1: situacions difícils a nivell econòmic en el país d'origen. Malgrat tenir recursos allà decideixen sortir per millorar.</p>	<p>Immigrants de primera generació</p> <p>Arriben sols.</p> <p>Vénen atrets per rumors de bones oportunitats aquí.</p> <p>Un cop aquí busquen paisans o parents</p>	<p>Ajudes puntuals. Centrades en habitatge, manutenció i primers contactes per trobar feina</p>	<p>Motivats per aconseguir la documentació legal i mantenir-la en regla, coneixen tots els tràmits. És l'únic grup dels quatre que han fet els procediments administratius per poder-se regularitzar.</p>

	<p>Eix 2: situacions greus de guerra o d'altres que els fan marxar.</p> <p>Eix 3: joves que volen conèixer món i tornar com a triomfadors davant dels seus paisans</p>	<p>llunyans que els puguin ajudar.</p> <p>Si no els troben, continuen buscant altres llocs que senten com a alternatives.</p>		<p>S'han interessat per conèixer l'idioma i els costums d'aquí, tot i que això no vol dir que s'hagin acabat integrant en el seu conjunt.</p>
Grup 4	<p>Dos patrons detectats.</p> <p>Patró 1: tenen problemes als països d'on vénen i el pas per Espanya és una fugida endavant.</p> <p>Patró 2: Són aquí perquè els han detingut quan transitaven pel territori. És casualitat.</p>	<p>No hi ha ningú que hagi exercit tracció perquè vinguessin.</p>	<p>Patró 1: tenen poc suport aquí o el suport ha estat de caire disocial.</p> <p>Patró 2: Han entrat directament a la presó i no coneixen res fora de la presó.</p>	<p>Molt pobre o nul.</p>

3.3 El capital social: diferències segons els grups

El capital social presenta algunes diferències segons el grup al qual pertanyin els estrangers.

Gràfic 4. Resum del capital social en funció dels grups de pronòstic d'inserció social en sortir de la presó
Gràfic: en sortir

En el cas dels **grups 1, 2 i 4** els individus es mouen entre la *marginació* o la *separació*, segons les estratègies d'aculturació de la teoria de John Berry. En molts casos, els estrangers no han aconseguit cap tipus de vincle amb el territori o com a molt només l'han establert amb paisans. Coincideix també que

la qualitat del capital social d'aquests tres grups és *pobre* o *molt pobre*, en funció del suport familiar, social i de la seva situació personal.

En el cas del **grup 3** hi ha clarament una distinció entre una part del grup que es manté amb paràmetres similars a la resta de grups 1, 2 i 4 i una altra part, aproximadament la meitat, que ha aconseguit una *integració* en la societat receptora o bé una *assimilació*. Alhora, trobem que a aquestes dues estratègies d'aculturació s'associa una qualitat de capital social que hem catalogat com a *bona* o *moderada*.

Les matisacions que expliquen a tall de conclusions les similituds i diferències en cada grup respecte al capital social es recullen en la taula següent:

Taula 5. Diferències i similituds entre grups respecte al capital social

	Suport familiar	Suport social	Situació personal
Grup 1	<p>La família pròpia és al país d'origen.</p> <p>Si els familiars són aquí, la majoria es dediquen a activitats marginals. Hi ha altres membres a la presó.</p> <p>Tenen algun membre de família extensa que viu al territori, però no hi ha contacte.</p> <p>La meitat ha dit a la família que són a la presó.</p> <p>La meitat tenen parella aquí i és el seu únic vincle amb el territori i visites.</p> <p>Algun cas ha estat tutelat per l'Administració.</p>	<p>Sense suport prosocial.</p> <p>Amistats i ambients disocials i/o vulnerables.</p> <p>No participen de cap associació.</p> <p>No han fet formació.</p> <p>Perceben un sentiment de rebuig per part dels autòctons, que no entenen ni accepten.</p>	<p>Bona salut física.</p> <p>Alguns toxicomania.</p> <p>Percepció de millora de la salut durant l'estada a la presó.</p> <p>Estat d'ànim depressiu per la pèrdua de llibertat que implica l'estada a la presó, tot i que estan familiaritzats amb la cultura carcerària.</p> <p>Sense desitjos autolítics.</p>

Grup 2	<p>Fa més temps que resideixen a Espanya/Catalunya, amb algun dels progenitors.</p> <p>No hi ha necessàriament una bona relació amb els familiars. Tots els familiars saben que són a la presó.</p> <p>La família dóna suport, tot i que no sempre l'accepta i/o aprofita.</p> <p>No tenen parella.</p>	<p>Hi ha poca relació amb els veïns i només es relacionen amb els seus paisans.</p> <p>No participen de cap associació.</p> <p>No han fet formació, tot i que fa temps que són al territori.</p> <p>Perceben un sentiment de rebuig per part dels autòctons, que no entenen ni accepten.</p>	<p>La toxicomania és el principal problema de salut.</p> <p>Com el grup 1, tenen la mateixa percepció de millora de la salut i la mateixa situació respecte a l'estat d'ànim.</p> <p>Tampoc hi ha desitjos autolítics.</p>
Grup 3	<p>Patró 1: Tenen tota o part de la família aquí i reben el suport en totes les necessitats bàsiques: afectives, llar, relacions socials, etc.</p> <p>També és així en el cas dels que tenen parella.</p> <p>Patró 2: no tenen família aquí o no els dóna suport. Com a molt reben suport de la parella, que sembla poc consolidada.</p>	<p>Patró 1: tracte cordial amb el veïnatge. Regenten negocis propis al territori. Interès a caure bé.</p> <p>Han fet formació i participen d'associacions.</p> <p>Perceben un sentiment de rebuig per part dels autòctons, que entenen i justifiquen.</p> <p>Patró 2: similar al grup 2</p>	<p>Patró 1: insatisfets amb la seva salut física. Sense problemes de toxicomania.</p> <p>Patró 2: satisfets amb la seva salut física. Alguns amb problemes de drogues.</p> <p>Tots amb estats d'ànim depressius per la seva estada a la presó.</p> <p>Sense desitjos autolítics.</p>
Grup 4	<p>La família pròpia és al país d'origen.</p> <p>La meitat té la família adquirida fora del país d'origen, però no a Espanya.</p> <p>La meitat ha dit a la família que és a la presó.</p> <p>No reben visites. Intenten reagrupaments forçats o establir vincles interessats aquí.</p>	<p>La majoria no han viscut al territori. No hi ha cap vincle.</p> <p>Els que sí que han viscut aquí presenten les característiques de risc que s'han explicat del grup 1.</p>	<p>Percepció de bona salut física.</p> <p>Insatisfets amb la seva salut mental. Obertament parlen d'estats ansiosos, angoixes, depressions i síndromes d'abstinència.</p> <p>Mala adaptació a la cultura carcerària.</p> <p>Reben tractament farmacològic</p> <p>Algun intent autolític.</p>

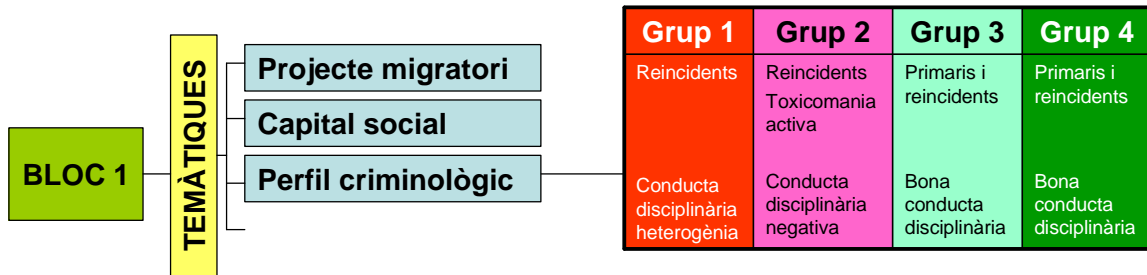
3.4. El perfil criminològic: diferències segons els grups

El perfil criminològic és força diferent segons el grup al qual pertanyin els estrangers.

Gràfic 5. Resum del perfil criminològic en funció dels grups

Gràfic: en sortir

Pronòstic d'inserció social al sortir de la presó

Les matisacions que expliquen a tall de conclusions les similituds i diferències en cada grup respecte al perfil criminològic es recullen en la taula següent:

Taula 6. Diferències i similituds entre grups respecte al perfil criminològic

	Antecedents criminològics	Delicte actual	Percepció de la justícia	Vida a la presó
Grup 1	Reconeixen situacions de violència anteriors a l'ingrés penitenciari, tant aquí com al seu país.	Reconeixen el delicte, sense premeditació, comès individualment i sense estar sota l'efecte de drogues. El motiu principal per delinquir són els deutes econòmics i buscar diners ràpids.	Resposta dura i excessiva. Advocats són uns aprofitats. Forces de seguretat opinions divergents.	L'ambient és tens. Se senten segurs. Relacions amb els altres interns: intenten avenir-se amb tothom. Relació amb els funcionaris: hi ha de tot. No els tenen gaire confiança. Quant a la normativa també hi ha opinions diverses. No valoren la formació. S'estimen més la feina i els destins. L'opinió de l'oferta laboral és dolenta (poca oferta i sous baixos). No valoren el tractament. El temps i com passar-lo els obsessiona. Utilitzen estratègies diferents: uns fan moltes activitats i d'altres no en fan cap. Percepció respecte a la preparació de la sortida divergent. Uns no tenen suport fora i els ajuden religiosos. D'altres tenen les seves parelles.
Grup 2	Reconeixen situacions violentes anteriors. Hi ha drogodependència que interfereix en totes les actuacions dels individus. Hi ha algun fet	Reconeixen el delicte. L'han comès sota els efectes de les drogues. Molta impulsivitat en les actuacions i poca premeditació. Van sols o	Bona, tant de la judicatura com dels advocats. Opinions diverses respecte a les forces de seguretat.	Ambient de la presó relaxat. Alguns es veuen poc acceptats, d'altres creuen estar integrats. Poca confiança en els professionals. Molts expedients disciplinaris. En canvi, creuen que la normativa està bé. No fan formació. No treballen. Molt de temps ociosos. No se'ls fa pesat el pas

	traumàtic en la vida dels subjectes que identifiquen com un motiu per iniciar l'escalada delictiva.	acompanyats. Motiu principal: consum descontrolat de drogues i necessitat de diners per adquirir-ne.		del temps. Fan tractament de toxicomanies, sense gaire entusiasme. Manca de preocupació per la sortida. Creuen que algú els facilitarà les coses.
Grup 3	La meitat són primaris i l'altra meitat són reincidents. A aquests últims els costa reconèixer la seva responsabilitat en el delictes, malgrat haver estat condemnats.	Hi ha dos perfils dins d'aquest grup: A: Cometen delictes greus. Anaven sols. B: Cometen delictes lleus. Anaven acompanyats Tots diuen que no hi ha premeditació i no volen parlar dels motius per delinquir o no reconeixen el delictes.	Desubicats davant d'un procediment de la justícia que ni entenen ni accepten. Percepció negativa dels advocats. Percepció molt negativa de les forces de seguretat	Ambient a la presó tens i alhora se senten moderadament insegurs. Poca confiança amb altres interns. Diuen que cal vigilar molt amb qui van. Els costa parlar dels funcionaris i de la normativa, tot i que la tendència és no confiar-hi. És el grup amb menys faltes disciplinàries. També hi ha dues tendències: els que no fan res (ni formació ni treball) i els que fan de tot, com una estratègia de gestionar més ràpid el temps i no estar al pati (per evitar problemes) La gestió del temps la resolen en funció d'aquesta manera de viure el pas del temps a la presó. Duen a terme els programes de tractament si els correspon fer-los. Manifesten acceptació i diuen que hi troben sentit. Es creuen preparats per a la sortida i sense necessitat d'ajuda. És el grup amb més gent en tercer grau.
Grup 4	Quasi tots són primaris en l'ingrés penitenciari, perquè vénen detinguts directament des de llocs fronterers, bàsicament per temes de tràfic de drogues. Prevalen les dones de països llatinoamericans. Hi ha un petit grup de multireincidentes que provenen de l'Europa comunitària.	Reconeixen el delictes. També veiem dos perfils en aquest grup: A: Anaven sols en cometre el delictes i el delictes havia estat preparat, tot i que ells no accepten la premeditació. Els motius per delinquir són els deutes econòmics o les amenaces. B: Anaven acompanyats en cometre el delictes. No planificat. Consum de drogues per obtenir diners per	Sense criteri per contestar. Bona percepció dels advocats. Forces de seguretat és divergent, en funció del tracte en el moment de la detenció.	Ambient a la presó tens i alhora se senten força insegurs. Males relacions entre els interns. Rebutgen la convivència amb els drogodependents, pels problemes de convivència. Una part del grup accepta i valora els funcionaris i la normativa, d'altres ho fan poc. S'estimen més tenir el temps ocupat i fer formació i treballar, com a forma de progressar i tenir permisos (gran desig). El pas del temps a la presó se'ls fa molt llarg. Accepten el tractament i el discurs és de valorar-lo positivament. La preparació per a la sortida depèn de si tenen clar que marxaran i, per tant, valoren els tràmits que els facilitin la marxa, o si, malgrat que volien marxar en un inici de la condemna, quan porten molt temps canvien d'opinió i es plantegen quedar-se aquí i reunificar la

continuar el consum.

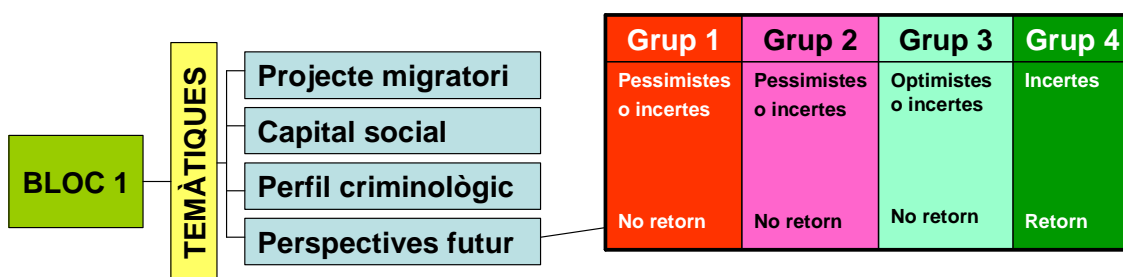
família.

3.5. Les perspectives de futur: diferències segons els grups

Gràfic 6. Resum de les perspectives de futur en funció dels grups

Gràfic: en sortir

Pronòstic d'inserció social al sortir de la presó

Les matisacions que expliquen a tall de conclusions les similituds i diferències de cada grup respecte a les perspectives de futur es recullen en la taula següent:

Taula 7. Diferències i similituds entre grups respecte a les perspectives de futur

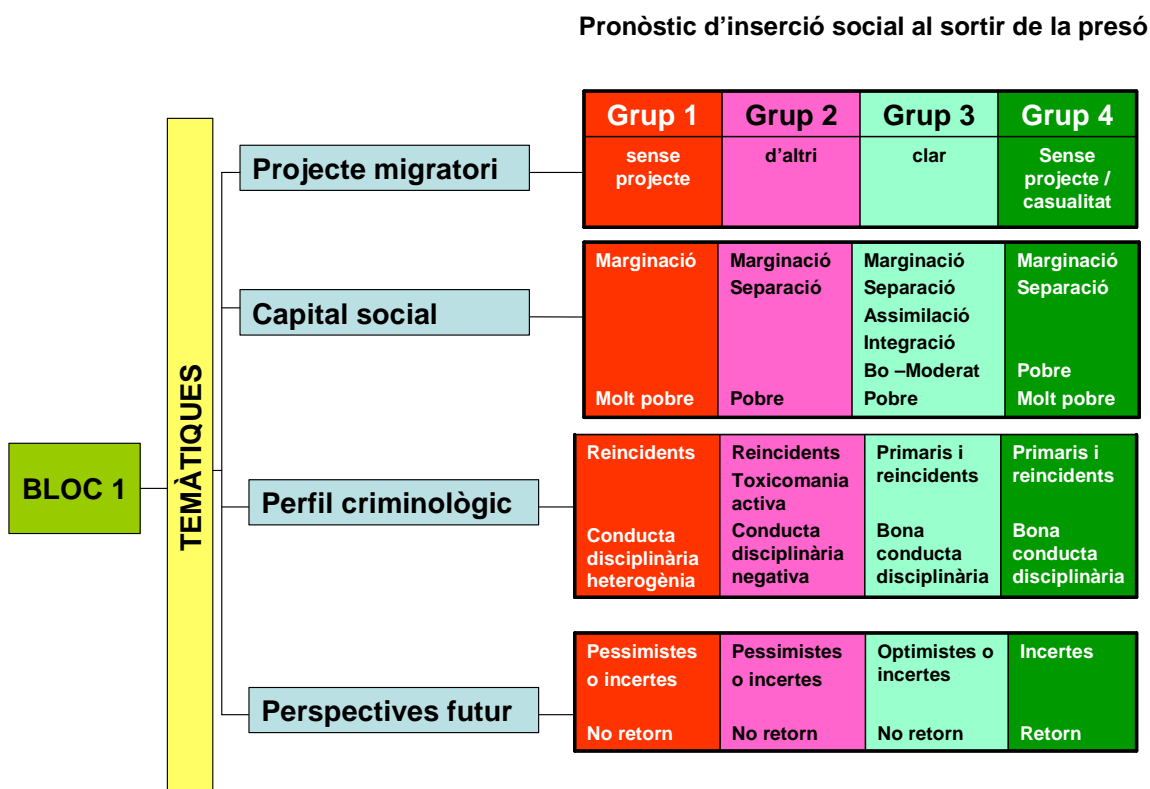
	Balanç del projecte migratori	Voluntat de retorn / no retorn	Contrast entre desig i realitat
Grup 1	Ha valgut la pena emigrar. Els motius són situacions als seus països pitjors que les que tenen ara aquí. No volen començar novament de zero.	No volen tornar. Es volen quedar a Catalunya. Tenen algun familiar o parella adquirida, però en general no tenen capital social aquí. Opinió negativa de la societat d'acollida. Poca o nul·la integració.	Perspectives pessimistes o incertes. La distància entre el que diuen voler i les possibilitats de tenir-ho és molt gran. Els que no són comunitaris ho tenen difícil per poder regularitzar la seva situació després de la presó, ja que tenen antecedents penals per cancel·lar. Hauran d'esperar cinc anys, pel fet de tenir condemnes superiors a aquest temps.

Grup 2	<p>No s'ho plantegen. Van venir amb projectes migratoris dels pares i ho tenen assumit.</p> <p>Veuen inviable cap canvi de país perquè allà no tindrien oportunitats.</p> <p>Problemàtica toxicològica gran que condiciona qualsevol valoració.</p>	<p>No volen tornar.</p> <p>Tenen aquí tota la família pròpia i, pocs, l'adquirida.</p> <p>Consideren el temps passat a la presó per <i>pagar</i> la condemna com una justificació suficient per quedar-s'hi.</p> <p>Opinió negativa de la societat d'acollida. Es mantenen separats en els seus entorns i amb els seus paisans.</p>	<p>Perspectives pessimistes o incertes.</p> <p>Les perspectives de futur que expressen són superficials, poc interioritzades i poc conscients de les implicacions que comporten (“arreglar papeles”; “recuperar a mis hijos”; “vida normal”, “un trabajo bueno”...).</p> <p>No esmenten deixar el consum abusiu de drogues com un objectiu immediat.</p>
Grup 3	<p>Un grup (<i>primaris</i> en l'ingrés a presó) diu que ha valgut la pena, perquè té aquí la família.</p> <p>Un altre grup (<i>reincidentes</i>) valora que no ha valgut tant la pena.</p>	<p>No volen tornar. Els <i>primaris</i> perquè tenen la família aquí. Els <i>reincidentes</i> perquè no tenen on anar.</p> <p>Opinió neutra o positiva de la societat d'acollida. Justifiquen la desconfiança dels autòctons pel fet d'haver passat per la presó, tot i mostrar-se dolguts amb el fet que generalitzin la desconfiança.</p>	<p>Perspectives optimistes o incertes.</p> <p>Els <i>primaris</i> centren les preocupacions en allò que no tenen resolt i saben els tràmits i esforços que s'han de fer per assolir-ho i estan disposats a fer-los.</p> <p>Els <i>reincidentes</i> dipositen l'èxit en els ajuts que esperen rebre de l'Administració, sense que quedi clar el seu grau d'implicació.</p>
Grup 4	<p>No ha valgut la pena migrar.</p>	<p>Volen marxar.</p> <p>Les condemes llargues i les tramitacions burocràtiques entre països dificulten el procés.</p> <p>No coneixen la societat d'acollida. Han entrat directament a la presó des de l'aeroport.</p>	<p>Perspectives incertes.</p> <p>El pas del temps a la presó, la soledat i la manca de tot tipus de suport, els fa canviar d'opinió respecte a les expectatives de tornar i comencen a buscar estratègies per poder quedar-s'hi i obtenir o recuperar capital social.</p>

A tall de síntesi, el gràfic següent recull el resum general dels grups segons les quatre temàtiques analitzades.

Gràfic 7. Resum general dels grups

Gràfic: en sortir

3.6. Situació penitenciària actual dels subjectes entrevistats i perspectives d'inserció

Hem volgut fer un exercici d'avaluació respecte a la situació actual dels estrangers entrevistats i seleccionats per a aquest estudi. Per fer-ho, hem actualitzat quina és la situació penitenciària dels subjectes de la mostra amb data 1 de maig de 2011, tres anys després d'haver fet les entrevistes (les dades s'han extret del SIPC). Aquestes dades permeten una comparació de la predicció feta per a cadascun dels subjectes (optimista, incerta o negativa) i la seva situació actual. Recordem que el pronòstic inicial el feien en primera instància els entrevistadors i posteriorment es ratificava o canviava per part dels investigadors que analitzaven en profunditat el cas en concret.

La taula 8 recull el resum de tots els casos esmentats, i es distingeix el grup en el qual se'ls ha classificat, el tipus de projecte migratori, de capital social i de

documentació que tenien, el seu perfil criminològic, les perspectives de futur i finalment la seva situació amb data 1 de maig de 2011, amb les incidències que s'han produït. Aquesta darrera casella està ombrejada de color verd i amb el signe (+), si la situació és positiva; de color groc i amb el signe (=) si es manté igual que abans, i de color vermell i amb el signe (-) si la situació és negativa.

Com veurem, els pitjors resultats els presenten els subjectes del grup 1, en el qual també coincidien la majoria de pronòstics negatius. En el grup 2 tots els subjectes continuen encara a la presó. El grup 3 és el que té més nombre de subjectes amb sortides i podem trobar evolució positiva (tercer grau i llibertat condicional previs a la llibertat definitiva)³. En el grup 4 la situació és incerta, amb subjectes que encara són a la presó, d'altres que han sortit i no sabem si han marxat, tal com era el seu desig, i només un cas d'expulsió confirmada.

Respecte al grup 1:

Aproximadament la meitat d'aquest grup està en llibertat. Però la majoria dels que estan en llibertat estan evadits de la justícia, per un no retorn en un permís ordinari. Els que han obtingut la llibertat de manera legal, han sortit des de llibertat definitiva després de complir la pena íntegra, sense accedir al tercer grau ni la llibertat condicional.

L'altra meitat del grup encara és a la presó, complint per la mateixa causa, i es manté en segon grau, i es reparteix de manera equitativa els que ja han gaudit de permisos i els que encara no n'han gaudit.

Respecte al grup 2:

Tots són encara a la presó.

---

³ El compliment íntegre de les penes i des de segon grau penitenciari, en els nostres estudis sobre reincidència sempre ha sortit com un predictor de noves reincidències penitenciàries quan els hem comparat amb els que han sortit des de tercer grau i/o en llibertat condicional. El fet que l'administració penitenciària proposi sortides anticipades dels condemnats es correlaciona amb la predisposició a no delinquir dels subjectes a qui se'ls proposa. Vegeu informe *Taxa de reincidència penitenciària 2008*. pàg. 92-93. Barcelona. CEJFE. Editat a la web: www.gencat.cat/justicia/investigacions

La majoria segueix complint la mateixa condemna i es manté en segon grau. Un cas compleix una nova causa per fets que corresponen a antecedents pendents i un altre està en tercer grau.

Respecte al grup 3:

Una mica més de la meitat està en llibertat. D'aquest grup, la meitat va assolir primer el tercer grau i després va sortir en llibertat condicional. L'altra meitat es va mantenir en segon grau i va complir la pena íntegra.

Una mica menys de la meitat és encara a la presó. D'aquest grup, la meitat està en tercer grau, inclòs un cas de reincidència i l'altra meitat es troba en segon grau i encara no ha gaudit de permisos.

Respecte al grup 4:

Una mica menys de la meitat està en llibertat, amb varietat de casuístiques: una persona ha estat expulsada del territori nacional, dues van sortir després de complir la pena íntegra i una altra està en llibertat provisional a l'espera de judici.

La resta, una mica més de la meitat, continua complint la mateixa causa o se li ha acumulat algun antecedent. Continua en segon grau i no ha gaudit de gaires permisos o de cap.

Taula 8. Resum de tots els casos citats i la seva situació amb data 1 de maig de 2011

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	PERFIL CRIMINOLÒGIC	PERSPECTIVES DE FUTUR	SITUACIO AMB DATA MAIG DE 2011
2012; Exlugoslàvia, 30 anys	Grup 1	Sense	Molt pobre / separació	NIE. No documentació	Multireincident	Pessimistes	No tornada del primer permís ordinari concedit l'any 2009. Està evadit. Estava en segon grau. (-)
2006; Territoris Palestins, 24 anys	Grup 1	Sense	Pobre / marginació	NIE. No documentació	Multireincident	Pessimistes	En llibertat definitiva des de febrer de 2011, després de complir dues causes més (antecedents). Es va mantenir en segon grau i va complir la pena íntegra. (+)
4004; Bòsnia i Hercegovina, 23 anys	Grup 1	Altri	Molt pobre / marginació	NIE. No documentació	Multireincident	Pessimistes	No tornada d'un permís des de 2010. Estava en segon grau i havia gaudit de diversos permisos. Està evadit. (-)
3016; Ucraïna, 26 anys	Grup 1	Sense	Pobre / marginació	No NIE. Permís residència França	Primari	Pessimistes	No tornada d'un permís de 2010. Estava en segon grau i era el seu primer permís ordinari. (-)
4007; Marroc, 22 anys	Grup 1	Sense	Mot pobre / marginació	NIE. No documentació	Primari	Pessimistes	En llibertat definitiva des de maig de 2009. Es va mantenir en segon grau i va complir la pena íntegra. (+)
8008; Bolívia, 25 anys, dona	Grup 1	Casualitat	Molt pobre / marginació	No NIE. No documentació	Primari	Pessimistes	Compleix condemna des de 2010 per un nou delictes contra la salut pública (reincidència). Estava evadida del centre d'un permís ordinari el 2009. (-)
2007; Rússia, 38 anys	Grup 1	Sense	Mot pobre / marginació	No NIE. No documentació	Reincident	Pessimistes	Juny de 2009 va ser traslladat al CP Madrid-VI (Aranjuez). (=)

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	PERFIL CRIMINOLÒGIC	PERSPECTIVES DE FUTUR	SITUACIO AMB DATA MAIG DE 2011
8010; Colòmbia, 53 anys, dona	Grup 1	Sense	Mot pobre / marginació	NIE. No documentació	Reincident	Pessimistes	No tornada d'un permís l'any 2010. Estava en tercer grau i gaudia de permisos de cap de setmana. Està evadida. (-)
14003; Marroc, 27 anys	Grup 1	Sense	Mot pobre / marginació	No NIE. No documentació	Multireincident	Incertes	Continua complint la mateixa causa. Es manté en segon grau i encara no ha gaudit de permisos. (=)
3004; Bulgària, 30 anys, dona	Grup 1	Sense	Pobre / marginació	UE. Cap problema de documentació	Reincident	Incertes	Continua complint la mateixa causa. Es manté en segon grau i ha gaudit de diversos permisos. (=)
2022; Mèxic, 25 anys	Grup 1	Sense	Mot pobre / marginació	No NIE. No documentació	Primari	Incertes	Continua complint la mateixa causa. Es manté en segon grau i ha gaudit de diversos permisos. (=)
8001; Gàmbia, 29 anys, dona	Grup 1	Altri	Pobre / marginació	NIE. Permís permanent	Primari	Incertes	Compleix condemna (5 anys de presó) per la causa preventiva de 2008. Actualment està en tercer grau. (=)
3002; Ucraïna, 37 anys, dona	Grup 1	Sense	Molt pobre / separació	NIE. No documentació	Reincident	Incertes	Compleix condemna (17 anys de presó) per la causa preventiva de 2008. Es manté en segon grau. (=)
3010; Marroc, 42 anys, dona	Grup 2	Altri	Pobre / marginació	NIE. Permís permanent	Multireincident	Pessimistes	Compleix per una altra causa (antecedent) i es manté en segon grau. (=)

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	PERFIL CRIMINOLÒGIC	PERSPECTIVES DE FUTUR	SITUACIO AMB DATA MAIG DE 2011
3027; Equador, 24 anys	Grup 2	Altri	Moderat / separació	NIE. No documentació	Reincident	Pessimistes	Continua complint la mateixa causa. Es manté en segon grau i encara no ha gaudit de permisos. (=)
8014; Rep. Dominicana, 33 anys	Grup 2	Altri	Molt pobre / separació	NIE. No documentació	Multireincident	Incertes	Continua complint la mateixa causa. Es manté en segon grau i ha gaudit de diversos permisos. (=)
5019; Marroc, 26 anys	Grup 2	Altri	Pobre / marginació	NIE. Permís permanent	Multireincident	Incertes	Continua complint la mateixa causa i està en tercer grau des de 2008. (=)
5006; Algèria, 27 anys	Grup 3	Clar	Molt pobre / marginació	NIE. No documentació	Multireincident	Incertes	En llibertat definitiva des de març de 2010. Va tenir una regressió a segon grau a causa d'una no tornada de permís l'any 2009. El compliment de la condemna llavors va ser íntegre. (+)
2003; Romania, 23 anys	Grup 3	Sense	Molt pobre / separació	UE. Cap problema de documentació	Multireincident	Incertes	El 2009 va sortir en llibertat definitiva. Actualment compleix condemna per una nova causa de furt (antecedents) i està en tercer grau. (-)
2005; Marroc, 37 anys	Grup 3	Clar	Pobre / separació	NIE. Permís permanent	Multireincident	Incertes	En llibertat definitiva des d'abril de 2009. Es va mantenir en segon grau i va complir la pena íntegra. (+)
4016; Sierra Leone, 28 anys	Grup 3	Clar	Moderat / integració	NIE. No documentació	Primari	Incertes	En llibertat definitiva des de juny de 2010. Va estar en tercer grau des de 2007 i després va obtenir la llibertat condicional. (+)

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	PERFIL CRIMINOLÒGIC	PERSPECTIVES DE FUTUR	SITUACIO AMB DATA MAIG DE 2011
10005; Perú, 21 anys	Grup 3	Altri	Bo/ integració	NIE. No documentació	Primari	Incertes	Continua complint la mateixa causa i està en tercer grau des d'abril de 2011. (=)
3024; Romania, 24 anys	Grup 3	Clar	Pobre / integració	UE. Cap problema de documentació	Reincident	Incertes	Compleix condemna (25 anys de presó) per la causa preventiva de 2008. Es manté en segon grau i encara no ha gaudit de permisos. (=)
5025; Gàmbia, 36 anys	Grup 3	Clar	Pobre / separació	NIE. Permís permanent	Primari	Optimistes	En llibertat definitiva des d'octubre de 2010. Va estar en tercer grau des de 2008 i després va obtenir la llibertat condicional. (+)
4013; Argentina, 44 anys	Grup 3	Clar	Moderat / Assimilació	NIE. Permís permanent	Primari	Optimistes	En llibertat definitiva des de febrer de 2010. Va estar en tercer grau des de 2008 i després va obtenir la llibertat condicional. (+)
8003; Xina, 30 anys, dona	Grup 3	Altri	Bo/ separació	NIE. Permís permanent	Primari	Optimistes	Continua complint la mateixa causa i està en tercer grau des de 2010. (=)
3020; Argentina, 31 anys	Grup 3	Clar	Bo/ assimilació	NIE. Permís permanent	Primari	Optimistes	Compleix condemna (1 any de presó) per la causa preventiva de 2008. Es manté en segon grau i encara no ha gaudit de permisos. (=)
9014; Nigèria, 48 anys	Grup 3	Clar	Bo/ Integració	NIE. Permís permanent	Primari	Optimistes	En llibertat condicional des de febrer de 2009. Va estar en tercer grau des de 2006. (+)

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	PERFIL CRIMINOLÒGIC	PERSPECTIVES DE FUTUR	SITUACIO AMB DATA MAIG DE 2011
12016; Pakistanès amb nacionalitat holandesa, 40 anys	Grup 3	Clar	Bo / Assimilació	UE. Cap problema de documentació	Reincident	Optimistes	En llibertat definitiva des de gener de 2009. Es va mantenir en segon grau i va complir la pena íntegra. (+)
2015; Jordània, 39 anys	Grup 4	Sense	Molt pobre / marginació	NIE. No documentació	Multireincident	Pessimistes	Continua complint la mateixa causa i té una nova condemna per una causa anterior. Es manté en segon grau i ha gaudit del seu primer permís. (=)
2019; Bòsnia i Hercegovina, 24 anys	Grup 4	Sense	Molt pobre / marginació	NIE. No documentació	Multireincident	Incertes	Continua complint la mateixa causa i té dues noves condemes per causes anteriors. Es manté en segon grau i ha gaudit del seu primer permís. (=)
8015; Bolívia, 31 anys, dona	Grup 4	Clar	Molt pobre / marginació	No NIE. No documentació	Primari	Incertes	Compleix condemna (14 anys de presó) per la causa preventiva de 2008 i es manté en segon grau. (=)
5017; Marroc amb nacionalització italiana, 39 anys	Grup 4	Sense	Pobre / separació	UE. Cap problema de documentació	Primari	Incertes	En llibertat definitiva des de juny de 2010. Estava en tercer grau i va complir la pena íntegra. (+)
8030; El Salvador, 43 anys, dona	Grup 4	Casualitat	Pobre / marginació	No NIE. No documentació	Primari	Incertes	En llibertat definitiva des del març de 2011. Estava en tercer grau i va complir la pena íntegra. (+)

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	PERFIL CRIMINOLÒGIC	PERSPECTIVES DE FUTUR	SITUACIO AMB DATA MAIG DE 2011
9002; Croàcia, 25 anys, dona	Grup 4	Sense	Molt pobre / marginació	NIE. No documentació	Reincident	Incertes	Expulsada del territori nacional el febrer de 2009. Estava en segon grau i li quedava un any per a la llibertat definitiva. (=)
2001; França, 25 anys	Grup 4	Casualitat	Pobre / separació	UE. Cap problema de documentació	Primari	Optimistes	En llibertat provisional des de febrer de 2009 (era preventiu) Pendent de judici.(=)
3006; República Dominicana amb nacionalitat italiana, 46 anys, dona	Grup 4	Clar	Molt pobre / separació	UE. Cap problema de documentació	Primari	Optimistes	Continua complint la mateixa causa. Es manté en segon grau i encara no ha gaudit de permisos. (=)

4. Resultats en l'estudi per grups específics

4.1 Els comuns

Hem seleccionat tres casos que ens semblen prou representatius del conjunt d'aquest col·lectiu. Pertanyen a tres àrees geogràfiques diferents i alhora també representen les diferències que es poden trobar en el col·lectiu quant a capital social i integració en la societat receptora. Com que la majoria d'estrangers d'aquest grup tenen un discurs clar quant a projecte migratori, tenen pocs problemes o cap en l'obtenció de documentació, són primaris en l'ingrés penitenciari o, com a molt, en tenen un altre i, finalment, les perspectives de futur per a la reinserció social en completar la condemna són optimistes.

Taula 9. Resum dels casos seleccionats

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	HISTORIAL CRIMINAL	PERSPECTIVES DE FUTUR
5025; Gàmbia, 36 anys	Grup 3	Clar	Pobre / separació	NIE. Permís permanent	Primari	Optimistes
4013; Argentina, 44 anys	Grup 3	Clar	Moderat / Assimilació	NIE. Permís permanent	Primari	Optimistes
12016; Pakistanès amb nacionalitat holandesa, 40 anys	Grup 3	Clar	Bo / Assimilació	UE. Cap problema de documentació	Reincident	Optimistes

4.2 Les dones

Hem seleccionat dos casos prou representatius del conjunt d'aquest col·lectiu. Pertanyen a dues àrees geogràfiques diferents i alhora també representen les diferències que es poden trobar entre les dones. El projecte migratori no existia com a tal, arriben aquí fruit del desig de cobrir ràpidament necessitats econòmiques i de benestar en els seus nuclis familiars. Per això, és lògic no trobar capital social que doni suport a aquestes dones i que la seva integració en la societat receptora sigui nul·la o pobre, per la qual cosa es veuen abocades a situacions de marginació. El país de procedència els marca també

el tipus de documentació i possibilitats de regularitzar la seva situació administrativa, malgrat no sigui garantia de res. Les perspectives de futur són incertes i dependran del rumb que prenguin els esdeveniments i el tipus de decisions que adoptin davant d'aquests.

Ambdós casos presenten condemnes molt llargues i amb molt temps per endavant encara de compliment. El cas 3004 feia dos anys que era a la presó en el moment de fer l'entrevista i li queden vuit de condemna, si no és que se li amplia per una nova pena fruit d'una causa anterior que li arribi mentre estigui complint aquesta condemna. Ha viscut sis anys en llibertat a Catalunya abans d'ingressar a la presó. El cas 8030 feia quatre anys que complia condemna en el moment de l'entrevista i n'hi queden sis. No coneix res de Catalunya ni d'Espanya, ja que ha entrat directament a la presó des de l'aeroport on va ser detinguda.

Taula 10. Resum dels casos seleccionats

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	HISTORIAL CRIMINAL	PERSPECTIVES DE FUTUR
3004; Bulgària, 30 anys, dona	Grup 1	Sense	Pobre / marginació	UE. Cap problema de documentació	Reincident	Incertes
8030; El Salvador, 43 anys, dona	Grup 4	Casualitat	Pobre / marginació	No NIE. No documentació	Primari	Incertes

4.3 Els multireincidents

Els multireincidents els trobem representats en tots els grups (1, 2, 3 i 4), si bé hem seleccionat tres casos que poden representar tot el col·lectiu tipus dels que són a la presó.

Es caracteritzen per no tenir projecte migratori o que aquest l'hagi tingut algú altre, normalment els pares que els han fet venir sense que ells volguessin. No tenen pràcticament capital social i estan força marginats per la societat d'acollida. Respecte a la documentació, tots tenen NIE, però alguns estan sense cap altra documentació i d'altres la tenen solucionada en ser o bé ciutadà de la UE o bé en tenir ja el permís permanent de residència. Les seves

perspectives de futur es mouen entre incertes i pessimistes, respecte al fet que puguin protagonitzar nous delictes i ingressos penitenciaris.

Taula 11. Resum dels casos seleccionats

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	HISTORIAL CRIMINAL	PERSPECTIVES DE FUTUR
4004; Bòsnia i Hercegovina, 23 anys	Grup 1	D'altri	Molt pobre marginació	NIE. No documentació	Multireincident	Pessimistes
3010; Marroc, 42 anys, dona	Grup 2	D'altri	Pobre / marginació	NIE. Permís permanent	Multireincident	Pessimistes
2015; Jordània, 39 anys	Grup 4	Sense	Molt pobre marginació	NIE. No documentació	Multireincident	Pessimistes

4.4 Els invisibles

Els invisibles els trobem representats en els grups 1 i 4. Hem seleccionat dos casos representatius d'ambdues realitats, si bé presenten trets comuns com la manca de projecte migratori, l'absència de capital social, no tenir antecedents penitenciaris a Catalunya i presentar unes perspectives de futur incertes. D'altra banda, hi ha trets diferenciadors entre ambdós casos que presentem: en un cas, la manca de documentació i, en l'altre, el fet d'estar nacionalitzat a Itàlia, que elimina la problemàtica de la documentació.

Taula 12. Resum dels casos seleccionats

SUBJECTE	GRUP	PROJECTE MIGRATORI	CAPITAL SOCIAL	DOCUMENTACIÓ	HISTORIAL CRIMINAL	PERSPECTIVES DE FUTUR
2022; Mèxic, 25 anys	Grup 1	Casualitat	Molt pobre /marginació	No NIE. No documentació	Primari	Incetes
5017; Marroc amb nacionalització italiana, 39 anys	Grup 4	Sense	Pobre / separació	UE. Cap problema de documentació	Primari	Incetes

5. Conclusions

La presentació de les conclusions se centra a destacar els aspectes de les trajectòries de vida dels subjectes que, segons el nostre parer, determinen amb més claredat les seves perspectives de futur.

La conclusió 1 destaca un resultat clau d'aquesta recerca que és la incidència que té un discurs de futur realista, conscient de les dificultats i possibilitats, en un bon pronòstic del cas.

Seguidament, les conclusions 2 a 4 descriuen els estrangers en funció dels pronòstics fets pels investigadors respecte a les seves perspectives de futur (perspectives pessimistes, incertes o optimistes) i expliquen els altres aspectes clau que incideixen en aquesta classificació.

Finalment, la conclusió 5 se centra a destacar la importància de la circulació de la informació en l'atenció amb el col·lectiu d'estrangers empresonats.

Conclusió 1: la distància entre el que volen i el que poden tenir com a eix clau.

La **distància** que hi ha entre les *expectatives de futur dels estrangers encarcerats* i les *possibilitats reals d'assolir-les* és l'element clau per poder definir unes perspectives de futur com: pessimistes, incertes o optimistes. Aquesta distància ve matisada per dues qüestions fonamentals molt interrelacionades:

- Els plantejaments més o menys clars que tenen respecte a les dificultats amb què es trobaran i els camins per superar-les. Per exemple, poden haver-hi distàncies molt grans entre el que es vol aconseguir i la situació actual, però perspectives realistes de quines són les dificultats a superar i com afrontar-les; o, contràriament, poden haver-hi distàncies menys àmplies però amb un discurs gens clar respecte a les passes que cal fer per arribar als objectius que s'expressen.

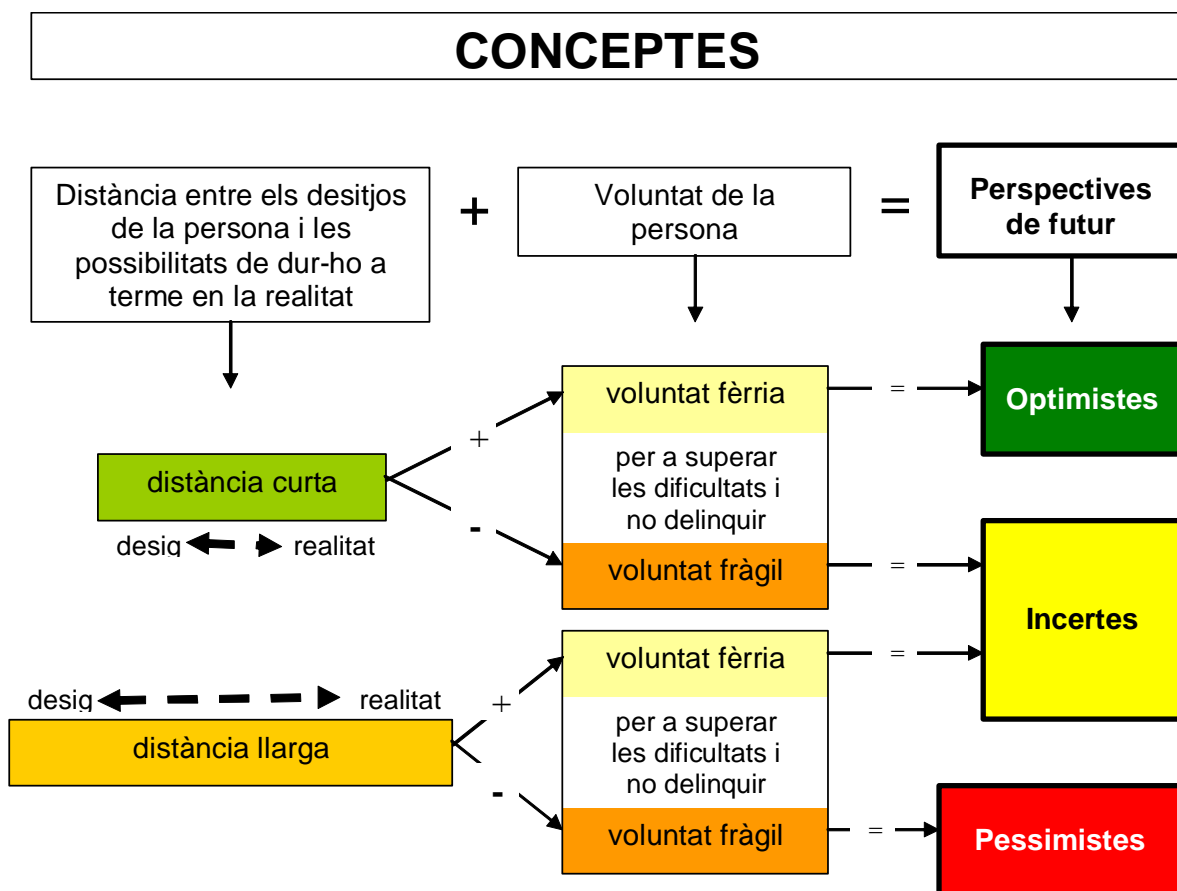
- La afirmació en el discurs dels estrangers encarcerats que es vol deixar de delinquir apareix en tots els casos, però només en alguns està acompanyada dels plantejaments concrets o estratègies realistes que podrien contribuir a un veritable desistiment.

Les perspectives de futur més pessimistes les tenen els estrangers encarcerats per als quals la distància entre el que volen tenir i fer quan surtin de la presó i les possibilitats reals d'aconseguir-ho de manera legal és molt gran. A més, la seva voluntat per no tornar a delinquir és molt fràgil, ja que no expressen estratègies clares i realistes per afrontar les dificultats que es poden trobar pel camí en l'intent d'assolir-ho.

Les perspectives més optimistes les tenen aquells per a qui la distància entre el que volen tenir i fer quan surtin de la presó és molt ajustada a les seves possibilitats d'aconseguir-ho, alhora que mostren una voluntat fèrria per fer-ho sense delinquir, per a la qual cosa expressen estratègies alternatives.

En les perspectives incertes hi han aquells discursos en els quals, o bé hi ha molta distància entre el que volen i el que poden assolir però mostren una voluntat fèrria per assolir-ho sense delinquir, o bé que la distància és curta i realista però la seva voluntat és fràgil, no es connecta a unes estratègies alternatives clares.

Gràfic 8. Relació entre perspectives de futur, desitjos i realitat

Conclusió 2: les altres variables que defineixen les perspectives pessimistes

Quan analitzem el grup d'estrangers encarcerats per als quals hem valorat unes perspectives pessimistes de futur, majoritàriament veiem que no han tingut un projecte migratori previ, o que aquest ha estat el d'altri (normalment els pares). No han vingut aquí perquè ho hagin decidit voluntàriament o pensat prèviament.

Respecte al capital social no tenen ningú que els pugui ajudar en el territori d'acollida i fa poc temps que són aquí. El seu entorn familiar i social és molt pobre i s'han mantingut al marge de qualsevol entorn sociabilitzador. Podem definir les seves estratègies d'aculturació com marginals.

La situació respecte a la documentació administrativa en aquest grup és diversa, però per a la majoria aquest no és el principal obstacle:

- Hi ha un gruix important d'estrangers amb perspectives de futur pessimistes que són comunitaris i que, per tant, no tindran problemes de documentació per quedar-se aquí. No els afectarà tenir en l'expedient antecedents penals pendents de cancel·lar perquè no necessiten permís de residència ni treball per regularitzar la seva estada aquí.
- D'altres, els que menys, ja havien obtingut permisos de llarga duració o permanents abans d'entrar en contacte amb la justícia, i aquest tampoc serà el seu principal problema.
- Els que sí que estaran afectats per aquesta impossibilitat administrativa són els estrangers no comunitaris que ja no tenien papers o els que en tenien de provisionals i pendents de renovació, ja que amb els antecedents penals sense cancel·lar, la possibilitat de regularitzar la seva documentació administrativa és molt remota.

Una part d'aquest grup presenta un perfil criminològic dur, amb multiplicitat d'ingressos penitenciaris previs (tres o més) i condemnes llargues o causes pendents de ser jutjades que ampliaran el període d'empresonament que estaven complint en el moment de l'entrevista. En canvi, una altra part del grup de subjectes amb perspectives pessimistes són primaris en l'ingrés penitenciari, si més no, aquí a Catalunya.

Ja hem comentat que la distància que hi ha entre les seves expectatives de futur i les possibilitats reals d'assolir-les és molt gran i alhora presenten una voluntat molt fràgil de deixar de delinquir.

En aquest grup amb perspectives de futur pessimistes trobem majoritàriament els que hem classificat en els grups 1 i 2 en el capítol 7 de la primera part de l'estudi *Estrangers a les presons catalanes*. També dins dels grups específics que hem abordat en aquesta segona fase de l'estudi podem trobar una part del grup de *dones* i una part dels *invisibles* i la majoria dels *multireincidentes*.

Com sap el lector, un cop acabada l'anàlisi del pronòstic dels subjectes de la mostra per part dels investigadors, vàrem contrastar-la amb la situació real en què es trobava cadascun d'ells. En aquest sentit, el grau d'incert en el pronòstic pessimista d'inserció que havíem fet d'aquest grup ha estat molt alt en els casos que hem pogut seguir tres anys després de l'entrevista a partir de les dades del SIPC: la majoria o s'ha evadit o ha protagonitzat un nou ingrés penitenciari o compleix encara la condemna en segon grau i sense permisos de sortida. Només en un cas consta una llibertat definitiva sense més informació del subjecte que, no obstant això, va complir la pena de manera íntegra i va sortir en llibertat estant classificat en segon grau (sense fer una progressió que permetés treballar millor la seva excarceració).

Conclusió 3: les altres variables que defineixen les perspectives optimistes

Quan analitzem el grup d'estrangers encarcerats per als quals hem valorat unes perspectives optimistes de futur, veiem que majoritàriament tenien clar un projecte migratori previ per venir aquí o són subjectes que el seu projecte migratori és retornar al seu país.

Respecte al capital social tenen família que els dóna suport. Aquest suport prové majoritàriament de la parella que tenien abans d'entrar a la presó o d'una nova parella. El paper d'aquesta parella és principal en tot el procés d'inserció perquè els facilita un habitatge i estabilitat afectiva. Pocs estrangers d'aquest grup tenen càrregues familiars afegides aquí, si més no, que depenguin d'ells. El seu suport social és desigual. N'hi ha que es relacionen només amb els seus paisans (separació) i n'hi ha d'altres que només ho fan amb els autòctons (assimilació).

La majoria té la documentació administrativa resolta amb permisos permanents o dobles nacionalitats de països comunitaris adquirits de maneres diverses i, per tant, la documentació no acostuma a ser el principal problema a resoldre. D'altra banda, és el grup que té més cura de mantenir la documentació administrativa en regla.

El seu perfil criminològic és poc conflictiu. Són primaris en l'ingrés penitenciari, tenen pocs problemes dins de la presó i pocs canvis d'ubicació i cap expedient disciplinari. Progressen de grau i accedeixen al règim obert.

Dins de les perspectives de futur optimistes trobem majoritàriament els que hem agrupat en el capítol 7 de la primera part de l'estudi en el grup 3 (una part) i grup 4 (una part). Pel que fa als grups específics que hem abordat en aquesta segona fase de l'estudi trobem moltes persones del grup dels *comuns* amb un pronòstic optimista.

El grau d'encert en el pronòstic optimista d'inserció que hem fet d'aquest grup ha estat molt alt en els casos que ja han complert condemna en aquests tres anys després de l'entrevista. La majoria ha sortit abans del compliment de la llibertat definitiva en llibertat condicional i no consten noves incidències en el SIPC. Tot i així també trobem dins del grup persones amb llargues condemnes que continuen complint en la mateixa situació que tenien en el moment de l'entrevista, si bé han progressat a tercer grau i continuen complint sense incidències al centre penitenciari.

Conclusió 4: les altres variables que defineixen les perspectives incertes

Pel que fa al grup d'estrangers encarcerats per als quals hem valorat unes perspectives de futur incertes trobem que, per un costat, en formen part subjectes amb *voluntats fràgils* que, no obstant això, tenen situacions familiars i socials sostingudes i amb un cert suport personal; i, per un altre costat, hi trobem subjectes amb *voluntats fèrries* que volen quedar-se aquí però amb situacions precàries, sense suports, absència de capital social i situacions administratives molt complicades de regularitzar.

Una part de les persones que ubiquem dins del grup dels que tenen perspectives incertes, minimitza en excés el conjunt de dificultats a què s'haurà d'enfrontar a l'hora de sortir de la presó: no disposaran de recursos personals per trobar feina, no tenen capital social aquí, no disposaran de documentació ni possibilitat d'obtenir-ne a curt termini, tot i que demostren una voluntat fèrria de

vèncer les dificultats que això els planteja i en el seu discurs es mostren convençuts d'assolir-ho sense delinquir. La principal pega serà fer-los conscients d'aquestes dificultats sense caure en el desànim.

Hi ha una altra part del grup amb perspectives incertes que manifesten una voluntat *fràgil* per no delinquir i en els seus discursos atribueixen a factors externs a ells la possibilitat de tornar-ho a fer o no (la sort, l'ajut de les administracions, tenir papers, tenir una bona feina, etc.). En la vida quotidiana a la presó aquesta part del grup es caracteritza per no participar en activitats formatives, no demanar feines ni destins, tenir valoracions fluixes o dolentes en el SAM (Sistema d'Avaluació Motivacional), tenir força canvis d'ubicació de cel·la dins del centre, acumular alguns expedients disciplinaris o relacionar-se només amb els seus paisans en el context de la presó. La problemàtica de drogoaddicció és present de manera més evident en aquest col·lectiu, tot i que no exclusivament.

Dins del grup d'estrangers amb perspectives de futur incertes trobem subjectes de tots els grups de la primera part de l'estudi (grups 1, 2, 3 i 4).

Respecte a aquest grup no parlem de grau d'encert en la valoració de les perspectives de futur per part dels investigadors, ja que la valoració "perspectiva incerta" dona lloc a qualsevol possibilitat. El que sí que hi ha, però, és una tendència a trobar, informades en el SIPC, entre els que havíem classificat en aquest grup, sortides de presó sense més incidències detectades, tot i que la majoria encara continua complint la pena de presó.

Conclusió 5: la manca d'informació i la presa de decisions que se'n deriva

La darrera conclusió que voldríem destacar fa referència a la manca d'informació que envolta els usuaris estrangers respecte a les especificitats de la seva condició d'estrangers i les perspectives de futur de què acabem de parlar.

En molts dels discursos dels estrangers encarcerats ha quedat palesa la seva falta d'informació respecte a tots els processos en què es troben immersos,

tant pel que fa a la seva situació a la presó com, en general, respecte a la seva situació al nostre país i com això afecta les seves possibilitats a la sortida. Els estrangers estan molt desorientats i no saben a què atènyer-se.

En bona part, fruit d'això, prenen decisions poc adients a les seves oportunitats o en deixen de prendre per manca d'orientació. Les respostes que donen a les preguntes sobre interessos i expectatives mostren molts cops desorientació respecte a allò que esperen en el futur, inconsciència en les actuacions que emprenen respecte al que demanen o resignació pessimista davant les possibilitats d'assolir-ho. Aquesta presa errònia de decisions pot agreujar encara més la seva situació en el moment de la sortida i fer inviable la seva reinserció social.

D'altra banda, un treball rigorós d'acompanyament de l'estranger encarcerat conduit pels professionals de tractament pot invertir de manera clara i reeixida aquesta tendència.

6. Recomanacions

Aquestes recomanacions van molt lligades a les vint-i-nou recomanacions que es van fer en la primera part de la recerca ja publicada, *Estrangers a les presons catalanes*. En aquelles vint-i-nou recomanacions, ordenades en set apartats, es recollien les necessitats prioritàries dels interns estrangers i les actuacions que haurien de guiar la intervenció penitenciària envers la seva qualitat de vida i reinserció social.

En aquesta segona part, les propostes de millora complementen aquelles vint-i-nou recomanacions i aprofundeixen en la tasca a fer amb els estrangers encarcerats. Les hem agrupat en tres apartats. El primer apartat inclou les recomanacions a fer respecte al treball a desenvolupar amb els estrangers encarcerats, el segon apartat inclou les recomanacions que es refereixen a l'organització de la tasca dels professionals, i el tercer apartat fa referència a les polítiques d'inserció després de la presó.

Apartat 1. Identificació de les característiques de l'estranger encarcerat i, en funció d'aquesta identificació, construcció del projecte de futur

Recomanació 1:

Caldria ajudar l'estranger encarcerat a construir una perspectiva de futur realista respecte a les condicions de vida que té o que pot tenir quan surti de la presó. Per fer-ho, és imprescindible que els professionals de l'equip de tractament facin una avaluació inicial del subjecte en què identifiquin de manera clara un seguit de factors que, a través de la recerca, han esdevingut essencials per determinar les perspectives de futur del subjecte. Aquests factors son:

- a) projecte migratori (si en tenia o no i si era seu o dels pares)
- b) capital social (quin suport familiar ha tingut i té, quin suport social i quina és la situació personal respecte a la seva salut)
- c) perfil criminològic (si és primari o multireincident)
- d) comportament disciplinari dins del centre penitenciari (com és el seu comportament dins del centre i valoració que fa el centre de la seva conducta)

- e) si té documentació permanent de residència o no
- f) el desig de tornar al seu país o de quedar-se aquí

Aquesta avaluació individualitzada ha d'analitzar també el discurs que té el subjecte respecte al seu futur, per saber la distància que hi ha entre el que vol i el que pot fer a la realitat.

Recomanació2:

Els projectes de treball individualitzat (PTI) han de preveure el punt final cap al qual cal dirigir els esforços d'intervenció amb el subjecte. Aquests esforços han d'incloure la intervenció sobre totes les variables "deficitàries" assenyalades en l'avaluació inicial, incloent-hi la construcció d'una perspectiva de futur realista i conscient de les dificultats, si no hi és.

Cal treballar, des de l'equip de tractament, perquè els subjectes facin periòdicament un dibuix del seu projecte de futur i confrontin el seu discurs amb el que realment estan fent a la presó per assolir-ho. Confrontar implica posar el subjecte davant de les contradiccions i les incerteses que genera la seva actuació diària, i els suports o recursos de què disposa en cada moment.

En aquest estudi ja hem vist que la motivació de l'intern ha estat un factor molt important per anar superant les dificultats que pot anar trobant un cop surt de la presó i vol establir la seva vida. Una bona eina per als tècnics per fomentar positivament la motivació en els interns estrangers és ajudar-los a construir una trajectòria clara com a punt de referència per a les perspectives futures. Això passa, entre altres coses, per informar l'intern com s'organitza tot el tema de la regularització de la documentació i dels períodes necessaris que hauran de passar per complir amb els tràmits legals, i fer-lo partícip de l'ajustament d'expectatives que haurà de fer, necessàriament, en funció de la seva realitat.

Aquesta confrontació s'ha de fer sempre amb un esperit constructiu i optimista, per demanar a l'intern estranger la seva implicació en projectes de millora personal que l'ajudin a vèncer les dificultats d'inserció social que es trobarà quan surti de la presó.

Apartat 2. Optimització dels recursos existents i prioritització de la tasca d'intervenció

Recomanació 3

La variable *estrangeria* esdevé actualment una variable molt important en la dinàmica penitenciària, quantitativament perquè comporta en molts casos quasi la meitat dels subjectes ingressats en els centres penitenciaris i qualitativament per l'especial risc d'exclusió social que tenen aquests subjectes quan surten de la presó a causa de les seves condicions de vida.

Per aquest motiu, entenem que s'ha de formular com a criteri de prioritització en la intervenció dels professionals l'atenció a l'intern estranger, justament pel major risc social i de reincidència en el delicte que es pot donar si no es fa aquesta atenció especial a les seves circumstàncies.

Recomanació 4

Els processos de circulació rellevant de la informació és per als interns estrangers un altre dels elements bàsics. Com que és impossible que els professionals que els atenen arribin a conèixer en profunditat tots els canvis legislatius i totes les casuístiques possibles que es poden donar al voltant de la temàtica d'estrangeria, és important que cada centre penitenciarí especialitzi un equip de professionals que actuï de referent, tant per als altres professionals com per als propis interns. Alhora, es recomana crear dins dels centres penitenciaris la figura de l'assistent a altres interns estrangers que proporcioni, els primers dies de l'estada de l'intern a la presó, informació i acompanyament respecte a la normativa i el funcionament quotidià del centre. Tenir informació, malgrat que aquesta no sigui l'esperada, redueix molt el nivell d'angoixa individual i pot millorar substancialment el clima institucional.

Apartat 3: Respecte a les polítiques d'inserció després de la presó

Recomanació 5

La recerca ens ha apuntat que el col·lectiu dels estrangers no és un col·lectiu únic ni homogeni. Al llarg de l'estudi hem trobat variables i casuístiques que

ens han permès simplificar l'explicació d'una realitat complexa, tot i que això no ens ha de fer caure en una aplicació automàtica de respostes estandarditzades. Cal individualitzar i adaptar la resposta a cada cas. Segons l'anàlisi que s'hagi fet del cas, els professionals podran preveure unes perspectives de futur per a l'estranger optimistes, pessimistes o incertes. La intervenció en els casos ha de tenir en compte necessàriament aquestes perspectives i també orientar les polítiques d'inserció respecte als estrangers, sense descartar cap possibilitat.

En aquest sentit, el retorn ha de ser la primera opció en els casos més clars de perspectives de futur pessimistes i amb nul arrelament al territori i, en l'altre extrem, la integració en la societat d'acollida ha de ser la primera opció en els casos on, malgrat els pronòstics incerts o pessimistes, hi ha un arrelament al territori, una voluntat clara de superar les dificultats, desistir en la dinàmica delictiva i assolir l'arrelament al territori. Tenir antecedents penals o manca de documentació no han de ser els arguments determinants per decidir les polítiques d'integració d'aquestes persones, si no una lectura més àmplia de la seva situació que incorpori i analitzi els factors que es destaquen a la recomanació 1.

Recomanació 6

Les autoritats penitenciàries no poden afrontar la sortida d'aquestes persones de la presó sense la participació de la societat civil (associacions, federacions de municipis, fundacions, organismes no governamentals) que prenguin el protagonisme necessari per facilitar la nova capitalització social del subjecte.

L'estudi ens apunta la idea que amb una voluntat fèrria de l'intern estranger i aquesta motivació que esmentàvem per l'assoliment de l'arrelament aquí, la inversió en recursos intermedis, residencials i de suport social és pressupostàriament molt assumible i amb uns alts percentatges d'èxit per evitar situacions d'exclusió social i reincidència.

Barcelona, juliol de 2011